

Psychologie výchovy a vzdělávání



Hodnocení ve školním kontextu – příklady

- hodnocení ve školním kontextu (*úvod*)
- hodnocení žákova výkonu (*velmi stručný úvod*)
- studentské (žákovské) hodnocení výuky

Úvod

- téma evokuje představu známkování
- synonymum - **evaluace** (např. Průcha)
- jedná se ale obecně o **poskytování zpětné vazby na různých úrovních řízení výchovně vzdělávacího procesu**
 - např.:
 - učitel – žák
 - management – učitel
 - zřizovatel – management

Hodnocení (evaluace) ve školním prostředí

- zpětná vazba o průběhu a výsledcích výchovně vzdělávacího procesu
- různé roviny uvažování – např.:
 - **hodnocení**
 - výkonových charakteristik (*např. známkování, % přijatých*)
 - hodnocení procesu (*kvalita a efektivita; vnitřní / vnější evaluace*)
 - **hodnocení**
 - individuální úroveň (*např. výkon žáka, výkon učitele*)
 - skupinová úroveň (*např. srovnávání škol*)
 - **hodnocení (evaluace)**
 - vnitřní (*výroční zpráva, plán rozvoje, SWAT analýza*)
 - vnější (*inspekce, akreditační komise*)

Hodnocení - typy

- ▣ Sumativní (*celkové, za delší časový úsek*)
- ▣ Formativní (*průběžné, za kratší časový úsek*)

Hodnocení – zpětná vazba o výsledcích učení

- odměny a tresty (viz. Čáp)
- korekce a autokorekce učení (Kulič, 1971)
 - návrat – *opakování pokusu o řešení*
 - návrat – *nová formulace úkolu / rozložení na dílčí úkoly*
 - návrat do „předhistorie“ aktuální situace – *pokyn k opakování či doučení učiva nutného k řešení*
 - poskytnutí pomocné informace – *poznatku, vzoru, pravidla, dřívější řešení*
 - zadání vedlejší pomocné otázky, která obsahuje princip řešení na jednodušší úrovni
 - informace o příčině chybného řešení
 - sdělení správného výsledku
 - odložení korekce (*např. v situaci examinace*)

Hodnocení výkonu žáka

- Formativní i sumativní
- Integrovaná součást učitelské role
- Cílem regulace a (autoregulace) chování
- Znamky vs. slovní hodnocení (např. Helus, 1999)
 - *Vyžadováno rodiči*
 - *Vliv tradice vzdělávací soustavy*
 - *Jednoznačná "nálepka" (label)*
 - *Způsob vynucování autority (...)*
- Snadněji se hodnotí vědomosti;
- Dovednosti a návyky se hodnotí hůře

Hodnocení učitele (a efektivitu výuky)

- Efektivita výuky (učitele) bývá posuzována:
 - studenty (př. na VŠ - bc., mgr. i pgs; kombinovanými)
 - absolventy,
 - kolegy,
 - nadřízenými,
 - nezávislými pozorovateli
 - samotným vyučujícím

(Feldman, 1989)

Hodnocení – jiný pohled

- **Žákovské, studentské hodnocení výuky**
 - Uživatelský pohled
 - Realizace posledních 30. let; v ČR od konce 70. let (Mareš, 1985)
 - Rozvoj hlavně ve VŠ prostředí
 - Sumativní, formativní
 - Problematika rolí (zadavatel, učitel, hodnotitel – žák)
 - Pouze součást obrazu výuky; výuka je multidimenzionální záležitost (Marsch, Roche, 1997)
 - Měřítko *efektivity procesu* (Stinger, Irwing, 1998)
 - Problematika zkreslení

Dimenze

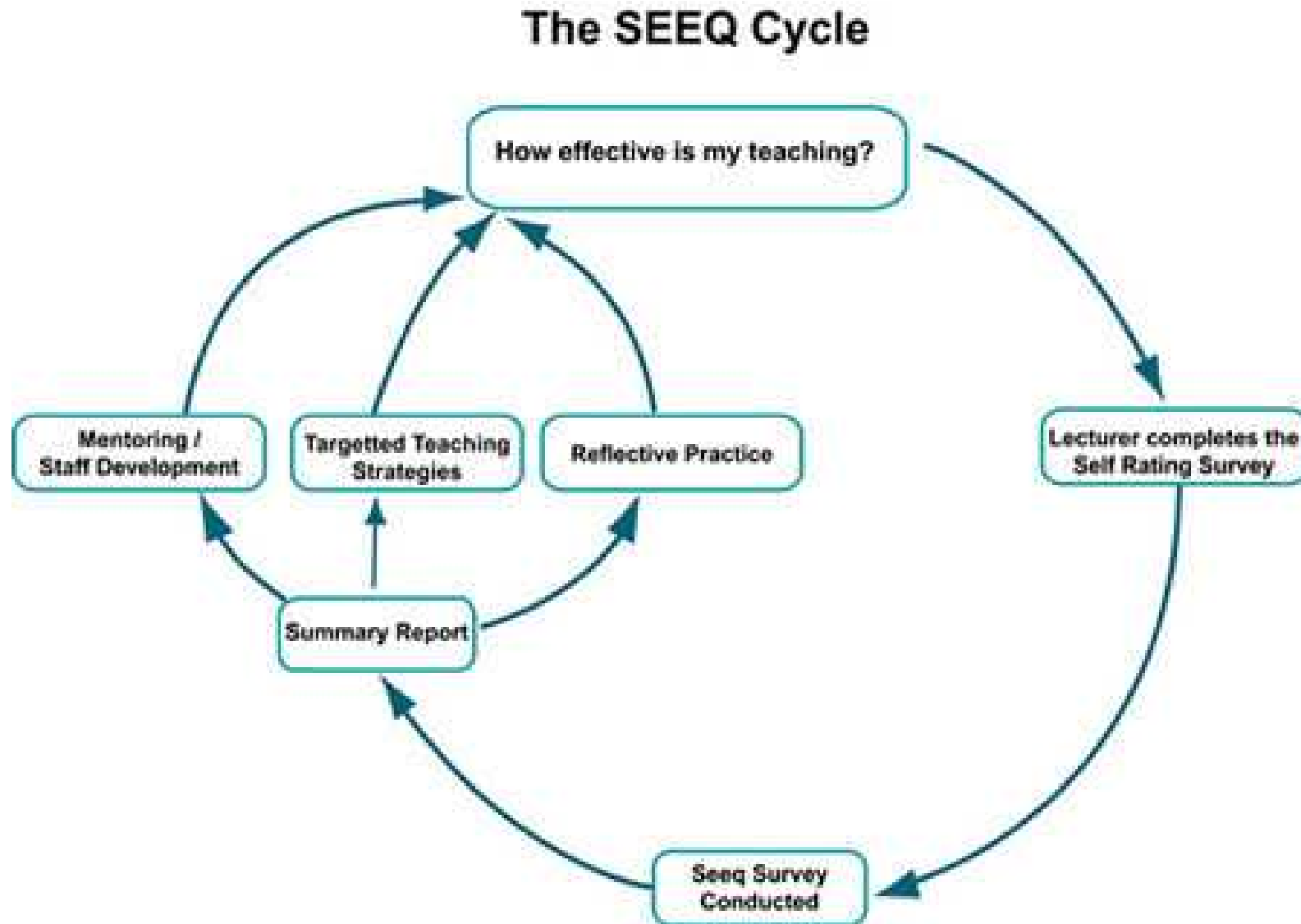
- Složitost sledovaných jevů vylučuje univerzální nástroj (d'Apolloni, Abrami, 1997)

- **Dva základní přístupy:**
 - Jedna obecná charakteristika efektivní výuky
 - Multidimenzionální pojetí

(hodnota učení, učitelovo nadšení, organizace výuky, skupinová interakce, vztah u-ž, rozsah a pokrytí učiva, zkoušení a klasifikace, zadávání úkoly, náročnost a obtížnost výuky)(Marhe, Roche, 1997)
 - Problémy: *různost výuky, účel posuzování...*

Příklad metody

The Student Evaluation of Educational Quality (SEEQ)



SEEQ – části metody

- sebeposuzovací dotazník pro učitele
- dotazník pro žáky
 - uzavřené otázky
 - otevřené otázky
 - doplňující a alternativní otázky
 - on-line vyhodnocení, manuál a pokyny k interpretaci

Výsledky

□ Reliabilita

- *stabilita v čase – vysoká např. SEEQ $r=0,61$ v rozpětí 13 let*

□ Specifičnost učitelova obrazu v očích studentů

- *sympatie, studijní styl...*

□ Zkreslení – možné zdroje (Marsch, 1987)

- Korelační vztahy jsou interpretovány jako kauzální
- Není volena vhodná jednotka zkoumání (student vs. skupina)
- Ignoruje se multivariační podstata pohledu hodnotitelů
- Nevhodná operacionalizace pojmů, zkreslující označení proměnných
- Špatná koncepce projektu

Faktory prostředí ovlivňující studentské posuzování (odpovědi)

- Předchozí zájem o učivo a předmět
- Očekávaná a získaná známka
- Volitelnost předmětu
- Obtížnost a náročnost předmětu
- Velikost studijní skupiny
- Ročník a typ studia
- Učitelovo akademické postavení
- Gender role učitele i studenta
- Typ vyučovacího předmětu
- Účel posuzování
- Anonymita posuzování
- Zvláštnosti studentovy osobnosti

Využití výsledků (+ / -)

□ **Sumativní hodnocení**

- Nadřizení; často bez hlubší znalosti interpretují "čísla"; bagatelizují nebo naopak vyzdvihují jejich význam a kontext (McKeachie, 1997)
- Mechanické srovnávání výsledků mezi předměty a učiteli

□ **Formativní hodnocení**

- Vnitřní záležitost pracoviště či učitele a jeho studentů
- Cílem posilovat odpovědnost učitelů za ped. činnost a pomáhat jejich profesnímu růstu (Duke, 1990)

Výhody (možnosti) studentského posuzování

- Podklady pro **sumativní** i hlavně **formativní** hodnocení
- Získání "*uživatelských*" názorů
- Získat **množství výpovědí** v krátké době
- Získat množství výpovědí **za delší časové období**
- Získat množství výpovědí k **množství předmětů, učitelů**
- Získat množství výpovědí **jednotným metodickým postupem**
- Možnost statistického zpracování (vč. validity a reliability)
- **Zpětná vazba** vyučujícím o kvalitě výuky
- **Možnost cíleného zásahu** do činnosti učitelů, kateder, fakult i studentů samotných
- Průběžné **ověření účinnosti** změn ve výuce

Nevýhody (úskalí) studentského hodnocení výuky

- Anketa je věrohodná při **vyšší než 85% návratnosti**
- **Nutnost důkladné přípravy** organizátorů, posuzovatelů, i uživatelů výsledků
- **Tvorba** dobře použitelné **škály je pracná** a dlouhodobá záležitost
- Při rutinním používání některých škál vznikají potíže s validitou
- **Při velkém počtu** jednorázově posuzovaných předmětů **klesá reliabilita i validita výsledků**
- Kvalita výuky je **hodnocena globálně**, bez větších detailů
- Jedná se spíše o **popis stavu** bez dynamických charakteristik
- Hodnotitelé popisují jen výseč, svůj pohled (*ne vždy objektivní*)
- **Stanovení míry závažnosti** zjištěných údajů **je obtížné**; řada kritérií, často se mísí (statistické, kritériální, lokální atd. normy)
- **Samotné výsledky nemohou být přímými podklady pro hodnocení; musí se analyzovat a interpretovat**
- Účinnost výsledků závisí na osobnostních zvláštěnostech těch, kteří učitelům sdělují výsledky a kvalitě dalších (poradenských a supervizních) služeb

Charakter supervize

- formativní hodnocení (Dunkin, 1990)

- Zdroj údajů musí být důvěryhodný
- Musí navodit dobrý vztah, který učitel vnímá jako snahu pomoci
- Nesmí navodit pocit ohrožení
- Musí být trpělivý, pohotový a pružný
- Musí rozumět aspektům konkrétní výuky
- Musí být schopen vyložit varianty vedoucí ke zlepšení ped. činnosti učitele
- Musí mít vlastní ped. zkušenosti
- Musí být přesvědčivý

A jak je to s anketou v ISu?

A jak je to s fakultní anketou?

;)

Podzim 2005 a tento vyučující ;)

Průměrné hodnoty se zobrazují modře. V závorkách je pro názornost střední-neutrální hodnota. X je průměrná odpověď ze všech odpovědí k předmětu/semináři a učiteli. * značí rozptyl odpovědí směrodatnou odchylkou. Červeně je vyznačeno místo na stupnici, kam spadá fakultní průměr. Volné odpovědi různých studentů jsou od sebe odděleny dvěma minuskami --.

PSY110 Psychologie výchovy a vzdělávání -- Mgr. et Mgr. Jan Mareš, Ph.D.

Odpovídalo osob: 20, do předmětu je/bylo zapsáno osob: 43 (orientačně), tzn. že odpovědělo 47 %

Zajímavost předmětu	není vůbec zajímavý	...**(*)X***.	je velmi zajímavý
Přínosnost předmětu	není vůbec přínosné*(*)X**..	je velmi přínosné
Obtížnost obsahu	velmi snadný*(X)*....	velmi obtížný
Náročnost na přípravu	velmi snadný	...**(X)**...	velmi obtížný
Dostupnost studijních zdrojů	velmi špatně dostupné*(*)X***	velmi dobře dostupné
Jak učitel učí	velmi špatný*(*)X**.	vynikající
Učitel jako odborník	není odborníkem(.)**X**	je odborníkem

Asi bych ocenil lepe strukturovanou vyuku. Prednaska splyva v jeden nejasny celek. Diky monotonnimu hlasovemu projevu studenti usinaji. Na druhou stranu chvalim volbu formy zkousky - ne papouskovani teorie a nutnost vhladu do problematiky.

--

takovej v pohode pristup od ucitele.

PSY710 Psychologie výchovy a vzdělávání -- Mgr. et Mgr. Jan Mareš, Ph.D.

Odpovídalo osob: 39, do předmětu je/bylo zapsáno osob: 69 (orientačně), tzn. že odpovědělo 57 %

Zajímavost předmětu	není vůbec zajímavý*(*)X**.	je velmi zajímavý
Přínosnost předmětu	není vůbec přínosné(.)**X**	je velmi přínosné
Obtížnost obsahu	velmi snadný	...**(X)**...	velmi obtížný
Náročnost na přípravu	velmi snadný*(*)X**..	velmi obtížný
Dostupnost studijních zdrojů	velmi špatně dostupné*(*)X**.	velmi dobře dostupné
Jak učitel učí	velmi špatný(.)**X**	vynikající
Učitel jako odborník	není odborníkem(.)**X**	je odborníkem

Pěkné. Díky.

Podzim 2005 a tento vyučující ;)

PedF:SZMP_sPPs/01 Seminář z pedagogické psychologie -- Mgr. et Mgr. Jan Mareš, Ph.D.

Odpovídalo osob: 18, do seminární skupiny je/bylo přihlášeno osob: 19 (orientačně), tzn. že odpovědělo 95 %

Zajímavost předmětu	není vůbec zajímavý ...**(*)X***. je velmi zajímavý
Přínosnost předmětu	není vůbec přínosné*(*)X*** je velmi přínosné
Obtížnost obsahu	velmi snadný ...**(X)**... velmi obtížný
Náročnost na přípravu	velmi snadný .***X(*)**... velmi obtížný
Dostupnost studijních zdrojů	velmi špatně dostupné*(*)X*** velmi dobře dostupné
Jak učitel učí	velmi špatný*(*)X** vynikající
Učitel jako odborník	není odborníkem(..)*X* je odborníkem

Jste moc krásnej chlap a máte smysl pro humor...na učitele. Vas přístup k vyučování je vážně kouzelný:-)Tak se mějte a ať se Vám daří!

PedF:SZMP_sPPs/03 Seminář z pedagogické psychologie -- Mgr. et Mgr. Jan Mareš, Ph.D.

Odpovídalo osob: 12, do seminární skupiny je/bylo přihlášeno osob: 24 (orientačně), tzn. že odpovědělo 50 %

Zajímavost předmětu	není vůbec zajímavý(..)**X** je velmi zajímavý
Přínosnost předmětu	není vůbec přínosné*(*)X** je velmi přínosné
Obtížnost obsahu	velmi snadný*(X)*.... velmi obtížný
Náročnost na přípravu	velmi snadný .***X(*)**... velmi obtížný
Dostupnost studijních zdrojů	velmi špatně dostupné(..)**X* velmi dobře dostupné
Jak učitel učí	velmi špatný(..)**X* vynikající
Učitel jako odborník	není odborníkem(..)**X* je odborníkem

Milý pane Mareši,

Vas seminář mám příjemně potěšil. Nejen Vasim osobním přístupem, ale především obsahem. Troufám si říct z pohledu studenta 4. ročníku, že je to snad jediný předmět, který souvisí s praktickým životem a prací ve školním prostředí. Díky!

Průměrné hodnoty se zobrazují modře. V závorkách je pro názornost střední-neutrální hodnota. X je průměrná odpověď ze všech odpovědí k předmětu/semináři a učiteli. * značí rozptýl odpovědi směrodatnou odchylkou. Červeně je vyznačeno místo na stupnici, kam spadá fakultní průměr. Volné odpovědi různých studentů jsou od sebe odděleny dvěma minuskami --.

PSY710 Psychologie výchovy a vzdělávání -- Mgr. et Mgr. Jan Mareš, Ph.D.

Odpovídalo osob: 45, do předmětu je/bylo zapsáno osob: 89 (orientačně), tzn. že odpovědělo 51 %

Zajímavost předmětu	není vůbec zajímavý ...**(*)X***.	je velmi zajímavý
Přínosnost předmětu	není vůbec přínosné(*)X**.	je velmi přínosné
Obtížnost obsahu	velmi snadný ...**(X)**...	velmi obtížný
Náročnost na přípravu	velmi snadný*(*)X**..	velmi obtížný
Dostupnost studijních zdrojů	velmi špatně dostupné*(*)X***	velmi dobře dostupné
Jak učitel učí	velmi špatný(*)X**.	vynikající
Učitel jako odborník	není odborníkem(.)**X**	je odborníkem

Děkuji za zajímavý kurz. Oceňuji poutavý výklad, který jste nám poskytnul, dobře připravený test, který se opravdu zabýval tématy, která jste předtím zdůraznil, a rychlou zpětnou vazbu (na test).

--

Je velmi osvěžující v bloku přednášek vidět v praxi dobře zpracovanou prezenatci a téma podané se zaujetím a velmi záživně. Děkuji.

--

Předmět, který nepomůže a ani neuškodí.

--

Výborný přístup! Měli by se od vás učit i ostatní učitelé! Zejména přístup na zkoušce.

--

Žádné zpětné vazby ke zkouškám, pouze počet bodů, ale nikdy se nedozvíme, které otázky jsme zodpověděli špatně, nepřesně. Není možné se poučit. U opravného termínu se tak mnohým z nás stane, že zaškrtneme ty samé špatné/správné? odpovědi. Proč nezveřejnit alespoň správné verze odpovědí, bez udání identifikačních údajů? Je snad důvodem obava, že každý rok bude muset vyučující vymýšlet nové testy?

--

výuka se mi líbila, přes mírnou nudnost byla příjemná, nenásilná, člověk se něco zajímavého i dozvěděl. Budu na tento předmět rád vzpomínat :)

--

Byla bych vděčná za pružnější a obsáhlejší zpětné vazby k pracem. Děkuji.

Podzim 2006,
kombinované studium...

Další zdroje informací

Vybrané zdroje informací

- <http://www.city.londonmet.ac.uk/deliberations/evaluation/urls.html>
- <http://www.teacherevaluation.net/>

Slovník používaných pojmů

- <http://www.wmich.edu/evalctr/ess/glossary/glossary.htm>

Základní literatura

Mareš, Jiří: *Manuál pro tvůrce a uživatele studentského posuzování výuky*.
Praha, Karolinum 2006. 75 s. ISBN 80-246-1234-8

Předmětová anketa FSS MU – výsledky

<https://inet.fss.muni.cz/>

Informace o systému kontroly kvality MU

<http://www.muni.cz/fss/research/evaluation>

<http://kvalita.muni.cz/>